

Cseh Hajnalka:

Kiegészítés a tananyaghoz: A Magyar Csupajáték szereplői

A Magyar Csupajáték összművészeti produkcióban részt vevők életrajzai

Paulini Béla és Milloss Aurél, valamint a díszlettervezők mellett sok művész együttműködésének köszönhető a *Magyar Csupajáték*-produkció. E rövid részben róluk emlékezünk meg életük bemutatásával. Az előadóművészeket betűrendben közöljük, illetve Bordy Bella, Csányi László, Lya (Liliana) Karina, Orbán Gábor és Szabó Iván munkásságára az első fejezet jegyzetapparátusában található rövid összefoglalás.

219 —

Barabás Sári

Barabás Sári 1914-ben született Budapesten.¹ Gyerekkorában kezdett el balettet tanulni, hétévesen volt először színpadon. Nagy tehetségnek ígérkezett, azonban egy baleset véget vetett a még el sem kezdődő táncos pályafutásának. Így elkezdett énekelni tanulni.² Tizenhat évesen felvették a Zeneakadémiára énekszakra. Itt csak egy évig tanult, majd magánórákat vett László Gézától.³ 1939-től játszott színpadon, először a Royal Színházban, majd a Városi Színházban és az Operaházban is. 1942-ben fellépett a Fővárosi Operettszínházban, egy évvel később vendégszerepelt Debrecenben a Csokonai Színházban, ugyanebben az évben játszott az Erzsébetvárosi Színházban is. Filmekben is szerepelt: *Bercsényi huszárok* (1939), *Ismeretlen ellenfél* (1940), *Magyar kívánsághangverseny* (1943), *Jazzálom* (rövidfilm, 1943), *Második magyar kívánsághangverseny* (befejezetlen, 1944).

A II. világháború után elhagyta Magyarországot és Münchenbe ment, először egy helyi rádiónál kapott munkát. Énekesként újra Wiesbadenben és Frankfurtban tevékenykedhetett, majd szerződést kapott a müncheni Staatsopertól és a Staatstheater am Gärtnerplatztól is. 1950-ben nagy sikerrel turnézott az USA-ban. Nemzetközi karrierje is kibontakozhatott; negyven operaszerepet énekelhetett el, mindezt három különböző nyelven (olasz, német, francia). 1951-ben címszerepet kapott a *Dubarry* című Millöcker-operett filmváltozatában.⁴

¹ Barabás Sári, <https://mek.oszk.hu/02100/02139/html/sz02/199.html> (utolsó letöltés: 2019. 11. 01.).

² Barabás Sári, <https://www.hangosfilm.hu/filmenciklopedia/barabas-sari> (utolsó letöltés: 2019. 11. 01.).

³ Barabás Sári, <https://mek.oszk.hu/02100/02139/html/sz02/199.html> (utolsó letöltés: 2019. 11. 01.).

⁴ Barabás Sári, <https://www.hangosfilm.hu/filmenciklopedia/barabas-sari> (utolsó letöltés: 2019. 11. 01.).

1952-ben szerződést kapott a londoni Covent Gardentől.⁵ Londonban játszott a Royal Albert Hallban is, illetve szerepelt még Zürichben, Párizsban és Bécsben. Később a müncheni opera énekesnője lett, 2007-ben lépett fel utoljára. 2012-ben Münchenben halt meg.⁶

Fülöp Sándor

1899. március 27-én született Kolozsvárott. Nagyon hamar színi pályára lépett, első fellépése 1911-ben volt Rimaszombaton Mezei Kálmánnál a *Cigányszerelem* című operettben. Egy évvel később már Kassára szerződött Komjáthy Jánoshoz. 1915 szeptemberében Budán játszik Sebestyén Gézánál, majd Temesvárra megy. 1924-ben a Blaha Lujza Színház,⁷ majd a nagyváradi, a debreceni és a miskolci színházak tagja,⁸ 1929-ben pedig Kassán tevékenykedik.⁹ 1930-tól többször szerepel Szegeden, közben az Új Színház tagja is 1931 és 1932 között. 1936–1939 között a Terézkörúti Színpad, 1939-től 1944-ig a Fővárosi Operettszínház tagja volt. 1952-től 1969-ig az Állami Falu- (később Déryné) Színházzal lépett fel országszerte. Prózákban is feltűnt, de elsősorban operettekben volt sikeres.¹⁰

Haáz Sándor

A budapesti Képzőművészeti Főiskolán végzett szobrászszakon. Haáz Ferenc fia, a szülői házból hozta magával a népművészet ismeretét és szeretetét. A SZEFE (Budapesti Székely Főiskolai Hallgatók Egyesülete a trianoni békekötés és a második világháború között) amatőr táncsoportjában táncolt, egy válogatás révén került a *Magyar Csupajáték* előadói közé Szabó Ivánnal együtt.¹¹

„Az 1968-as megyésítéskor a folklorizmus támogatására szervezett művészeti népisiskolák, a Népi Alkotások Háza, népi együttesek népművelési szakirányítói (Bandi Dezső, Haáz Sándor, Kovács Dénes, Seres András, Kardalus János, Kósa-

⁵ Barabás Sári, <https://mek.oszk.hu/02100/02139/html/sz02/199.html> (utolsó letöltés: 2019. 11. 01.).

⁶ Barabás Sári, <https://www.hangosfilm.hu/filmenciklopedia/barabas-sari> (utolsó letöltés: 2019. 11. 01.).

⁷ Fülöp Sándor, http://mek.oszk.hu/08700/08756/html/IIa/szin_II.0085.htm (utolsó letöltés: 2019. 10. 16.).

⁸ Fülöp Sándor; Fóti, <http://mek.oszk.hu/02100/02139/html/sz07/368.html> (utolsó letöltés: 2019. 10. 16.).

⁹ Fülöp Sándor, http://mek.oszk.hu/08700/08756/html/IIa/szin_II.0085.htm (utolsó letöltés: 2019. 10. 16.).

¹⁰ Fülöp Sándor; Fóti <http://mek.oszk.hu/02100/02139/html/sz07/368.html> (utolsó letöltés: 2019. 10. 16.).

¹¹ KÖVÁGÓ Zsuzsa: *Próbáltam valahogy megérteni a világot = Táncművészet*, 1983, 12. sz., 18.

Szánthó Vilma), valamint önkéntes gyűjtők viseletről, kerámia- és bútorkészítő központokról, hímzésekről stb. szóló kutatásait tanulmányokban, illetve minta-albumokban (kapukról, festett bútorokról, szedetttes szőttesekről, hímzésekről stb.) értékesítették. A megyei művelődési központok önálló kiadványokat jelentettek meg. Kisebb anyagközléseknek adott tért a Művelődés című országos folyóirat.”¹²

Gergely Gizellával közösen az udvarhelyi varrottasokról készített tanulmányt.¹³ A háború kitörése miatt kellett visszatérnie Erdélybe. Tanítani kezdett Székely-udvarhelyen, Korondon és Székelykeresztúron.¹⁴

1955-ben a Maros-Magyar Autonóm Tartomány Központi Alkotások Házában lett néptánc-szakirányító, majd amikor 1956 októberében megalakult az Állami Székely Népi Együttes (a későbbi Maros Művészegyüttes), őt bízták meg a tánc-kar megszervezésével, illetve a táncmesteri teendőkkel. 1964-ig volt a népi együttes koreográfusa és jelmeztervezője. Ezután rajzot tanított egy marosvásárhelyi iskolában. 1974-ben nyugalmába vonult, ezt követően szakirodalmi és népművészeti munkásságának élt.¹⁵ 2007-ben érte a halál, a székelyudvarhelyi református temetőben temették el.¹⁶

Saját rajzaival illusztrált tanulmányokkal szerepelt a *Népismereti dolgozatok* 1978 és *A Kis-Küküllő vidéki magyar népművészet* (1978) című gyűjteményes kötetekben. Kitüntetései: Pro Cultura Hungarica (2002), Magyar Örökség Díj (2003), Magyar Köztársaság Érdemrendje tisztii keresztje (2004).¹⁷

Hargitay-Haáz Jolán

1915-ben Felvidéken született, Székelyudvarhelyen nevelkedett. Először Kolozsváron, majd Budapesten Milloss Aurélnál tanult táncolni. 1939-ben végezte el a Színiakadémiát, majd a Belváros Színházról kapott szerződést. Ebben az évben szerepelt még Kolozsváron is a Thália Színházban, később visszavonult a színpadtól. 1944-ben két filmben szerepelt; *A két Bajthay* és a *Gyanú* című filmekben. 1999-ben Svájcban érte a halál.¹⁸

¹² Romániai Magyar Lexikon, <http://lexikon.adatbank.transindex.ro/mobil/tematikus/szocikk.php?id=42> (utolsó letöltés: 2019. 11. 09.).

¹³ Romániai Magyar Lexikon, <http://lexikon.adatbank.transindex.ro/mobil/tematikus/szocikk.php?id=50> (utolsó letöltés: 2019. 11. 09.).

¹⁴ *In memoriam id. Haáz Sándor, a székely népviselet tudora*, <https://folkradio.hu/hir/2462> (utolsó letöltés: 2019. 11. 09.).

¹⁵ *Haáz Sándor*, [https://hu.wikipedia.org/wiki/Haáz_Sándor_\(etnográfus\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Haáz_Sándor_(etnográfus)) (utolsó letöltés: 2019. 11. 09.).

¹⁶ *In memoriam id. Haáz Sándor, a székely népviselet tudora*, <https://folkradio.hu/hir/2462> (utolsó letöltés: 2019. 11. 09.).

¹⁷ *Haáz Sándor*, [https://hu.wikipedia.org/wiki/Haáz_Sándor_\(etnográfus\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Haáz_Sándor_(etnográfus)) (utolsó letöltés: 2019. 11. 09.).

¹⁸ *Haáz Joli*, <https://www.hangosfilm.hu/filmenciklopedia/haaz-joli> (utolsó letöltés: 2019. 11. 02.).

Hoykó Ferenc

1900-ban született Budapesten. 1917-ben kezdte a Színművészeti Akadémiát, 1920-ban végezte el. Hamar kapott munkát, játszott a Blaha Lujza Színházban, a Renaissance Színházban, majd a Belvárosi Színházban. 1924-től hosszabb ideig Kolozsváron, majd Miskolcon lépett fel. 1930-tól ismét Budapesten szerepelt a Magyar Színházban, a Belvárosi Színházban és a Művész Színházban. 1941-től a Madách Színház tagja egészen 1944-ig, majd 1945-ben örökre eltiltotta az igazolóbizottság. Az ötvenes évek elején mégis felléphetett a Faluszínházban, illetve az Állami Déryné Színházban. Egyes források szerint 1956-ban elhagyta az országot és Dél-Amerikába ment, majd hazatért és 1958-ban Budapesten halt meg. Díjat nyert a Színházi Élet Korda-pályázatán. A hangosfilmek népszerű epizodistája lett, ezekben főként népies karaktereket formázott meg.¹⁹

Járay József

1910-ben született Nagygencsen. Hadapródiskolát végzett, katonának készült. Az 1940-es évek elején Székelyhidy Ferencnél tanult, majd operaénekesként szerepelt Verdi és Puccini operáiban az Operaházban. 1948-ban Svájcban szerződötték, majd pár év elteltével hazatért Magyarországra, 1956 elején az Operaház újra szerződtette. Az Operaház vezető énekesei közé tartozott. 1964-ben üzérkedés miatt börtönbe került, három évvel később amnesztiával szabadult. Ezek után a debreceni és a miskolci operatársulatoknál lépett fel.²⁰ 1970-ben halt meg.²¹

Pethő Zoltán

Életrajzi adatai nem ismertek. 1925-től játszott a Budai Színkörben, majd Szolnokon és Kecskeméten lépett fel. Az 1920-as évek végétől tagja az Alapi Nándor Országos Kamara Színházának. Az 1930–1931-es évadban a Magyar Színház tagja, játszott az Új, a Budapesti, a Royal Orfeum, a Pesti és a Teréz körúti Színpadon. 1935-ben szerepelt a Király Színházban, majd 1938-ig a Belvárosi és

¹⁹ Hoykó Ferenc, <https://www.hangosfilm.hu/filmenciklopedia/hoyko-ferenc> (utolsó letöltés: 2019. 11. 02.).

²⁰ Járay József, <https://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC06879/06994.htm> (utolsó letöltés: 2019. 11. 02.).

²¹ Járay József, https://hu.wikipedia.org/wiki/Járay_József (utolsó letöltés: 2019. 11. 09.).

a Művész Színházban játszott, 1938-ban a Városi Színházban, egy évvel később pedig a Royal Színházban szerepelt. 1940-ben Thuróczy Gyula társulatához szerződött. Több mint húsz filmben játszott, az első 1933-ban az *Iza néni* volt. De játszott *A piros bugyellárisban*, ebben egy falusi táncoló legényt alakított. További filmek, amikben szerepelt: *Uz Bence*, *Vadrózsa*, *Erzsébet királyné*, *Egy csók és más semmi*, *Szováthy Éva*, *A két Bajthay*. Az utolsó, amelyben szerepet kapott, egy rövidfilm volt, 1944-ben a *Kisdobos*.²²

Pintér Ferenc

1905-ben született Dunaföldváron zenekedvelő családba. A Madách Gimnáziumban érettségizett, majd apja akaratának eleget téve egyetemre ment és államtudományi doktorátust szerzett. Rövid ideig gyakornok volt a Központi Statisztikai Hivatalnál, azonban már ekkor tudta, hogy hivatása nem a jog és nem is a statisztika lesz, hanem a tánc.

A harmincas években Riedl Margit mozgásművészeti iskolájába járt. 1936-ban a Királyi Színház tagja lett, itt Horváth Árpád és Pünkösti Andor voltak a mesterei. A színház tagjaként Olaszországban turnézott, majd már a következő évtől (1937) a Magyar Királyi Operaház táncosa.

1939-ben vett részt a *Magyar Csupajátékban*, a londoni bemutató egy remek ajánlatot hozott számára. A BBC televíziója ekkor már működött és egyenes adásban közvetítette a Hány-toborzót. Erre figyelt fel Philippe Chiappe argentin konzul és kétéves szerződést kínált Pintérnek Argentínába a Teatro Colonhoz. Még a háború kitörése előtti pillanatokban sikerült kiutaznia feleségével Buenos Airesbe. Amint lejárt a kétéves szerződése, 1941-ben állandó státuszt kapott a színházban. Itt rengeteg főszerepet kapott, legismertebb címszerepei a *Pagagini* és a *Salamon király* voltak.²³ A Táncarchívumban található argentin programfüzetekből lehet tudni, hogy volt kint egy magyar partnere, Molnár Éva, 1945-ben a *Danza Macabra* című műben szerepeltek együtt. Hogy ez az együttműködés egyszeri vagy többszöri alkalom volt-e, nem lehet tudni. Szerepelt a Teatro Munciepalban és a Teatro Nacional de Comediában is.²⁴

Nyugdíjaztatása után Catamarcába költözött családjával és az itteni balettiskola igazgatója lett, ezt a státuszt nyolc évig töltötte be. Emellett pedig a Rio Ondo-i táncfesztivál művészeti vezetője is volt.²⁵ Nem csak táncsal, hanem köl-

²² Pethő Zoltán, <https://www.hangosfilm.hu/filmenciklopedia/petho-zoltan> (utolsó letöltés: 2019. 10. 16.).

²³ ORDAS Iván: *Dunaföldvártól Catamarcáig = Népiújság Szekszárd*, 1970, április 30.

²⁴ *Táncarchívum*, <https://oszmi.hu/index.php/layout/tancgyujtemeny>

²⁵ ORDAS: i. m. (1970).

téssel is kifejezte magát, verseit itt-ott megjelentették.²⁶ Színjátszó társulatot is alakított Magyar Szívárvány néven.²⁷

1970-ben járt itthon, akkor úgy nyilatkozott, hogy erősen fontolgatja a hazatelepülést, hiszen mindig is Dunaföldvárt tartotta igazi otthonának.²⁸ Haláláról nem tudni sokat, 1976 körül hunyt el.²⁹

Szende Mária

1915. november 15-én született Ikladon. Elvégezte Rákosi Szidi színiiskoláját, majd táncosnőként szerződött a Király Színházhoz. 1935 és 1936 között Debrecenben játszott, majd visszatért Budapestre és a Belvárosi Színházban, illetve a Bárdos Árhúr vezette Művész Színházban szerepelt. 1943-ban játszott a Pünköshti Andor-féle Madách Színházban. A világháború után vidéki színházakban dolgozott, 1971-ben pedig a Déryné Színház tagja lett. Főbb szerepei: Zsuzsi (Kodolányi J.: *Földindulás*), Warrenné (Shaw: *Warrenné mestersége*), Anya (Capek: *Fiaim*), Kovácsné (Darvas J.: *Szakadék*).³⁰

Szondy Biri

Aldobolyi Szotyori Borbála 1916-ban született Békéscsabán. Szegeden végezte a gimnáziumot. 1936–1937-ben Tolnay Andor társulatának táncos-énekes tagja lett, nagy sikerrel szerepelt Szegeden és Sopronban.

1939-től Budapesten tevékenykedik, tagja volt az Erzsébetvárosi és a Városi Színháznak, majd a Fővárosi Operettszínháznak. Közben fellépett a Revüpalotában, a Kamara Varietében, Kassán. Szerepelt Beleznay Unger István társulatával Pécsen, illetve Debrecenben is. 1941-ben a *Kölcsönkért férjek*, egy évvel később *A lóp virága* című filmekben játszott. 1944-től az Új Magyar Színház tagja, a következő évben viszont az igazolóbizottság eltiltotta három hónapra, majd Szegeden, illetve a Fővárosi Operettszínházban játszott. A negyvenes évek végén Kanadában telepedett le, ahol néhányszor fel is lépett; majd Floridába költözött,

²⁶ Irodalmi színpadot vezet Catamarcában = *Magyar Hírek*, 1968, február 10.; *Levél Catamarcából* = *Dél-amerikai Magyar Újság*, 1967, augusztus 6., 6.

²⁷ Irodalmi színpadot vezet Catamarcában = *Magyar Hírek*, 1968, február 10.

²⁸ ORDAS: i. m. (1970).

²⁹ geni.com, <https://www.geni.com/people/Francisco-Pinter/6000000008326029245> (utolsó letöltés: 2019. 10. 16.).

³⁰ Szende Mária, <https://mek.oszk.hu/02100/02139/html/sz24/243.html> (utolsó letöltés: 2019. 10. 16.).

végül a kilencvenes években visszatért Magyarországra. 2010-ben Budapesten halt meg.³¹

Irodalomjegyzék

- Barabás Sári, <https://www.hangosfilm.hu/filmenciklopedia/barabas-sari> (utolsó letöltés: 2019. 11. 01.).
- Barabás Sári, <https://mek.oszk.hu/02100/02139/html/sz02/199.html> (utolsó letöltés: 2019. 11. 01.).
- Fülöp Sándor, http://mek.oszk.hu/08700/08756/html/IIa/szin_II.0085.htm (utolsó letöltés: 2019. 10. 16.).
- Fülöp Sándor; Fóti, <http://mek.oszk.hu/02100/02139/html/sz07/368.html> (utolsó letöltés: 2019. 10. 16.).
- geni.com, <https://www.geni.com/people/Francisco-Pinter/6000000008326029245> (utolsó letöltés: 2019. 10. 16.).
- Haáz Joli, <https://www.hangosfilm.hu/filmenciklopedia/haaz-joli> (utolsó letöltés: 2019. 11. 02.).
- Haáz Sándor, [https://hu.wikipedia.org/wiki/Haáz_Sándor_\(etnográfus\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Haáz_Sándor_(etnográfus)) (utolsó letöltés: 2019. 11. 09.).
- Hoykó Ferenc, <https://www.hangosfilm.hu/filmenciklopedia/hoyko-ferenc> (utolsó letöltés: 2019. 11. 02.).
- In memoriam id. Haáz Sándor, a székely népviselet tudora, <https://folkradio.hu/hir/2462> (utolsó letöltés: 2019. 11. 09.).
- Irodalmi színpadot vezet Catamarcában = *Magyar Hírek*, 1968, február 10.
- Járay József, <https://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC06879/06994.htm> (utolsó letöltés: 2019. 11. 02.).
- Járay József, https://hu.wikipedia.org/wiki/Járay_József (utolsó letöltés: 2019. 11. 09.).
- KÖVÁGÓ Zsuzsa: *Próbáltam valahogy megérteni a világot = Táncművészet*, 1983, 12. sz., 18.
- Levél Catamarcából = *Dél-amerikai Magyar Újság*, 1967, augusztus 6., 6.
- ORDAS Iván: *Dunaföldvárától Catamarcáig = Népiújság Szekszárd*, 1970. április 30.
- Pethő Zoltán, <https://www.hangosfilm.hu/filmenciklopedia/petho-zoltan> (utolsó letöltés: 2019. 10. 16.).
- Romániai Magyar Lexikon, <http://lexikon.adatbank.transindex.ro/mobil/tematikus/szocikk.php?id=42> (utolsó letöltés: 2019. 11. 09.).
- Romániai Magyar Lexikon, <http://lexikon.adatbank.transindex.ro/mobil/tematikus/szocikk.php?id=50> (utolsó letöltés: 2019. 11. 09.).
- Szende Mária, <https://mek.oszk.hu/02100/02139/html/sz24/243.html> (utolsó letöltés: 2019. 10. 16.).
- Szondy Biri, <https://www.hangosfilm.hu/filmenciklopedia/szondy-biri> (utolsó letöltés: 2019. 11. 02.).
- *Táncarchívum*, <https://oszmi.hu/index.php/layout/tancgyujtemeny>

³¹ Szondy Biri, <https://www.hangosfilm.hu/filmenciklopedia/szondy-biri> (utolsó letöltés: 2019. 11. 02.).